

(بررسی تنوع عملکردی در معماری مساجد ایران)

فریبا تفقدی کریم زاده^{۱*}، سمیه پیرانی^۲، دکتر مریم خزاعی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی دانشگاه امام رضا (ع) ، faribatafaghody@gmail.com
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری اسلامی دانشگاه امام رضا (ع) ، siimiinpiiran@gmail.com
۳- استادیار و عضو هیئت علمی مؤسسه آموزش عالی اقبال لاهوری، maryam.khazae329@yahoo.com

چکیده

دین اسلام یک دین الهی است که توسط خاتم پیامبران برای مسلمانان آورده شده است و تمامی جنبه های زندگی را در برمی گیرد. این موضوع خود را در بنایی همچون مسجد به ظهور میرساند . مسجد در صدر اسلام به عنوان اولین و بااهمیت ترین نهاد اجتماعی دارای وظایف و کارکردهای چندی بوده به گونه ای که افزون بر مهم ترین کارکرد آن - عبادت- فعالیت های آموزشی، فرهنگی و اجتماعی نیز در آن جریان داشته است و مساجد فعالیتهای گسترده تری از فعالیتهای غیرعبادی یافتند . به نحوی که مسجد را شامل بسیاری از عملکردهای مختلف ساخته اند . اما با گذشت زمان، بسیاری از این عملکردها خود را مستلزم فضایی مستقل دانسته و از مساجد تفکیک شدند . حال این سوال مطرح است که با وجود استقلال فضایی چگونه می توان مجددا پیوند میان عملکردها با مساجد را برقرار نمود . این مقاله سعی بر آن دارد با مطالعات کتابخانه ای و بررسی نمونه های موردی به روش تجربی به تحلیل روشهای رسیدن به تعامل عملکردی در این بناها پرداخته و به مجموعه ای از راهبردهای دستیابی به تعامل عملکردی بین مساجد و سایر فضاها دست یابد.

واژه های کلیدی: معماری اسلامی ، مساجد ، انعطاف پذیری ، تنوع عملکردی

مقدمه

مسجد در شهر اسلامی رکن اصلی محسوب می شوند و این نقش در مثلث مؤمن، رفتار و کالبد نیز به خوبی خود را نشان میدهد و به لحاظ انسانی و زیست شهری، محلی برای هویت یابی و تعلق اجتماعی و محلی برای مشارکت در برنامه ریزی از پایین به بالاست. [۱] از زمان بنیانگذاری مساجد اسلامی توسط نبی اکرم(ص)، نه تنها به صورت شکلی مساجد متحول شده اند، بلکه از نظر فرهنگی و اجتماعی نیز در جریان دگرگونی قرار گرفته و هویتی جدید برای آنها پدید آمده است . برای آن که مسجد بتواند پویایی سابق و جایگاه حقیقی خود را در جامعه محقق سازد، لازم است دو دسته کارکرد را به صورت همزمان تأمین نمایند: ۱- کارکردهای آیینی ۲- کارکردهای فرهنگی -اجتماعی. [۲] با توجه به این دو عملکرد که بستر جامعی را برای سایر فعالیتهای مردمی در مساجد فراهم می آورند این سوالات مطرح هستند :

سوال اول : مفهوم عملکرد، تنوع عملکردی و انعطاف پذیری چیست؟

سوال دوم : چند نوع از عملکردها را میتوان در تعامل با مسجد قرار داد و نحوه قرارگیری عملکردها در کنار هم چگونه است؟
در ادامه ی پژوهش در چهارچوب شکلی-محتوایی ، ضمن بررسی مبانی نظری و واکاوی نمونه های موردی به سوالات مطرح شده پاسخ داده خواهد شد.